

Asia: VN/16552/2022

Arviomuistio lautamiesten valintatavasta

Lausunnonantajan lausunto

1. Pitäisikö lautamiesten valintatapaa muuttaa nykyisestä? Miksi?

Käräjäoikeus pitää useiden muiden tahojen tavoin nykyistä lautamiesten valintatapaa tuomioistuinten riippumattomuuden kannalta ongelmallisena, kun lautamiesten valinta kuuluu poliittisesti valitulle kunnanvaltuustolle. Kysymys on ensinnäkin siitä, miltä valintatapa näyttää ulospäin, kun sitä tarkastellaan tuomiovaltaa käyttävien riippumattomien tuomioistuinten kannalta. Toisaalta kysymys on konkreettisesti myös siitä, että yksittäisissä tapauksissa tuomioistuimen ratkaisukokoonpanoon kuuluvan henkilön nimitystausta tai jäsenyys poliittisessa puolueessa voi vaikuttaa hänen puolueettomuuteensa käsiteltävänä olevassa asiassa. Samalla on selvyuden vuoksi kuitenkin todettava, että valtaosa nykyisistä lautamiehistä sisäistää ja ymmärtää tehtävänsä merkityksen ja luonteen.

2. Jos lautamiesten valintatapaa muutetaan, kenen pitäisi nimetä lautamiesehdokkaat? Miksi?

Riippuen siitä, mille taholle lautamiesten nimittäminen säädetään kuuluvaksi, voisi ehdokkaiden nimeäminen tai ehdokaslistojen kokoaminen kuulua jopa kunnanvaltuustolle. Parempi kuitenkin olisi, että ehdokkaiden nimeäminenkin kuuluisi taholle, joka ei tee päätöstä poliittisin perustein. Ehdotuksen voisi siis tehdä esimerkiksi Tuomioistuinvirasto tai tuomarivalintalautakunta. Ehdokkaita tulee olla enemmän kuin lautamiespaikkoja.

3. Pitäisikö lautamiesten mahdollinen rikostausta selvittää ennen kuin heidät voitaisiin nimittää tehtävänsä? Jos, niin kenen pitäisi tällainen selvitys tehdä?

Kuten muistiossa todetaan, lautamieskelpoisuuden arvioinnissa on kiinnitetty erityisesti huomiota siihen, että lautamies on tehtävänsä sopiva. Yleisesti on katsottu, että soveltumaton on henkilö, jolla on rikosrekisterimerkintöjä tai joka on syyllistynyt toistuvasti vähäisempiin rikoksiin. Suomessa lainsäädäntö ei kuitenkaan velvoita tarkistamaan erikseen lautamiesehdokkaiden rikosrekistereitä, kuten esimerkiksi Ruotsissa ja Virossa.

Käräjäoikeus yhtyy muistiossa esitettyyn kantaan siitä, että myös lautamiesten rikosrekisterimerkintöjen tarkistamiseen tai mahdolliseen muuhun ehdokkaiden taustan tarkistukseen (esim. turvallisuus selvityksellä) olisi syytä kiinnittää nykyistä suurempaa huomiota. Rikostaustan selvittäminen kuuluisi luontaisesti esittävälle tai nimittävälle taholle, jotta selvitys tehtäisiin ennen nimittämispäätöstä.

4. Jos lautamiesehdokkaita olisi enemmän kuin lautamiespaikkoja, kenen pitäisi valita lautamiehet asetettujen ehdokkaiden joukosta? Miten valinnan pitäisi tapahtua?

Ks. kohta 5. Viime kädessä valinta voitaisiin tehdä arpomalla.

5. Jos lautamiesten valintapaa muutetaan, kenen pitäisi nimittää lautamiehet? Miksi?

Lautamiesten nimittäminen pitäisi siirtää kunnanvaltuustoilta esimerkiksi Tuomioistuinvirastolle, tuomarivalintalautakunnalle tai hovioikeuspiirin hovioikeudelle. Harkittava vaihtoehto siis olisi, että nimitysehdotuksen tekisi tuomarivalintalautakunta ja nimityspäätöksen hovioikeuspiirin hovioikeus.

6. Muita kommentteja arviomuistiosta?

Länsi-Uudenmaan käräjäoikeus yhtyy arviomuistiossa ja valtioneuvoston marraskuussa 2022 antamassa oikeudenhoidon selonteossa esitettyyn kantaan siitä, että lautamiesjärjestelmän tarkoituksenmukaisuutta tulisi tarkastella kokonaisuutena.

Lahtinen Ilkka
Länsi-Uudenmaan käräjäoikeus

Lehmijoki Outi
Länsi-Uudenmaan käräjäoikeus